



UMBERTO
ECO

NUMERO
ZERON
TAPAUS

WSOY

UMBERTO ECO

Numero Zeron
tapaus

Suomentanut Helinä Kangas

ITALIANKIELINEN ALKUTEOS

Numero Zero

© BOMPIANI / RCS LIBRI S.P.A. MILANO, 2015

SUOMENNOKSEN © HELINÄ KANGAS JA WSOY 2015

ISBN 978-951-0-41286-2

PAINETTU EU:SSA

Anitalle

Only connect!

E. M. FORSTER

I

Lauantai 6. kesäkuuta 1992, klo 8

Tänä aamuna hanasta ei tullut vettä.

Plup, plup, kuin kaksi vauvan röyhtäisyä, sen jälkeen ei enää mitään.

Koputin naapurinrouvan oveen: heidän asunnonsaan oli kaikki kunnossa. Olette varmaan sulkenut päänahan, hän sanoi. Kuinka niin? En edes tiedä missä se on, olen asunut täällä vasta vähän aikaa, kuten tiedätte, ja iltaisin tulen myöhään kotiin. Herranjestas, jos lähdette vaikka viikoksi pois, ettekö sulje vesi- ja kaasuhanaa? No en. Se on kyllä hirveän varomatonta, saanko tulla näyttämään.

Hän avasi pesualtaan alla olevan kaapin, väänsi siellä jotakin, ja hanasta alkoi taas tulla vettä. Näettekö? Olitte kumminkin sulkenut sen. Anteeksi, olenpas minä hajamielinen. Voi teitä *singlejä!* Naapurinrouva, joka näemmä puhuu englantia jo hänkin, poistuu.

Nyt ihan rauhallisesti. Poltergeist-ilmiöitä on vain elokuvissa. Enkä ole unissakävelijä; en olisi sitä paitsi unis-

sanikaan tiennyt kahvan olemassaolosta, muuten olisin käyttänyt sitä jo hereillä ollessani, sillä suihku vuotaa ja tippuvien pisaroiden ääni valvottaa minua, tuntuu kuin olisi Valldemossassa. Itse asiassa havahdun unestani tämän tästä, nousen ja käyn sulkemassa kylpyhuoneen oven ja makuuhuoneen ja eteisen välisen oven, jotta pääsisin kuulemasta tuota kirottua tiputtelua.

Kyse ei voi olla, no, sanotaan vaikka sähköhäiriöstä, eikä edes hiirestä, sillä vaikka kaappiin olisikin sujah-tanut jyrsiä, se ei olisi pystynyt liikuttamaan kahvaa (johon on totta kai tartuttava kädellä). Se on vanhan-aikainen rautavempain (kaikki asunnossa on ainakin viisikymmentä vuotta vanhaa), ja vielä ruostunut. Joten kättä siihen on tarvittu, jonkin ihmisen kaltaisen olennon kättä. Eikä täällä ole edes takkaa, jonka savu-piipusta Rue Morguen orangutangi olisi voinut livah-taa sisään.

Mietitäänpä. Kaikkeen on syynsä, niin ainakin sano-taan. Ihmeen mahdollisuuden saa unohtaa – en näe miksi Jumala välittäisi minun suihkustani, se ei ole mi-kään Punainen meri. Joten asiaan täytyy olla jokin luon-nollinen selitys. Eilen illalla otin Stilnoctin vesilasillisen kera ennen kuin menin nukkumaan. Ainakin silloin vettä siis vielä oli. Tänä aamuna taas enää ei. Toisin sa-noen, rakas Watson, yön aikana joku on sulkenut pää-hanan – mutta en minä. Joku tai jotkut ovat käyneet kotonani ja pelänneet, että heräisin, mutta en heidän pitämäänsä meluun (he liikkuvat hiirenhiljaa) vaan sa-

depisarapreludiin, joka ärsytti heitäkin ja sai heidät ihmettelemään, kuinka en havahtunut siihen. Sen vuoksi he tekivät ovelasti saman minkä naapurinikin olisi tehnyt, eli sulkiivat vedentulon kokonaan.

Entä muuta? Kirjani lojuvat siellä täällä, kuten aina, puolen maailman salaisen palvelun agentit olisivat voineet käydä selailemassa niitä, enkä minä huomaisi mitään. Minun on turha katsoa pöytälaatikoihin tai avata eteisen kaappia. Jos he halusivat löytää jotakin, nykyaikana ei tarvitse tehdä kuin yksi asia: tutkia tietokone. Ehkä he ajan säästämiseksi kopioivat kaiken ja häipyivät. Ja vasta nyt kun he ovat avanneet ja tarkastaneet joka tiedoston, he ovat huomanneet ettei koneessa ollut mitään heitä kiinnostavaa.

Mitä he sitten toivoivat löytävänsä? Ilmeisesti – en näe asiaan muutakaan syytä – he etsivät jotakin sanomalehteä koskevaa. He eivät ole tyhmiä, he ovat ajatelleet että olen varmasti tehnyt muistiinpanoja kaikista toimituksen töistä – joten jos tiedän Braggadocion jupakasta, olen luultavasti kirjoittanut siitä jotakin ylös. Nyt he ovat tajunneet, että olen tallentanut kaiken levykkeelle. Tietenkin he viime yönä kävivät myös toimituksessa mutta eivät löytäneet levykkeitä. Joten he pääättelevät (mutta vasta nyt), että ehkä säilytän niitä taskussani. Olimmepa me hölmöjä, he varmaan harmittelevat, olisi pitänyt tutkia hänen takintaskunsa. Hölmöjä? Täysääliöitä. Jos he olisivat fiksuja, he eivät olisi päätyneet noin likaiseen ammattiin.

He takuulla yrittävät uudestaan, ehkä he lavastavat ryöstäjät hyökkäämään kimppuuni niin kuin varastetun kirjeen tarinassa. Täytyy siis pitää kiirettä, ehtiä ennen heitä, lähettää levyke poste restante -osoitteeseen ja noutaa se sieltä jossain vaiheessa. Mutta mitä hulluuksia minä oikein ajattelen: yksi ihminen on jo päässyt hengestään ja Simeon on lähtenyt käpälämäkeen. Ei heidän tarvitse edes tietää, tiedäkö minä ja mitä minä tiedän. He tappavat minut varmuuden vuoksi ja sillä siisti. Enkä voi mennä kertomaan sanomalehdille etten tiennyt koko jutusta mitään, sillä se vain todistaisi että minä tiesin.

Kuinka ylipäätään tulisi sekaantuneeksi tähän sotakuun? Luulen, että se oli professori Samisin ja minun saksan kielen taitoni syytä.

Miksi mieleeni tulee Di Samis, neljäkymmenen vuoden takaa? No, olen aina pitänyt hänen syynään, etten koskaan suorittanut yliopistotutkintoa, ja se että ajauduin tähän vehkeilyyn mukaan taas johtuu siitä etten koskaan suorittanut yliopistotutkintoa. Vaimoni Anna sitä paitsi jätti minut kahden avioliittovuoden jälkeen tajuttuaan, hänen sanojaan lainatakseni, että olin parantumaton luuseri – mitä juttuja lienenkin aikoinani kertoillut, että olin onnistunut tekemään häneen vaikutuksen.

En koskaan suorittanut loppututkintoa, koska osasin saksaa. Opin kielen lapsena etelätirolilaiselta iso-

äidiltäni. Kustantaakseni lukuni aloin jo ensimmäisenä opiskeluvuotena kääntää kirjoja. Siihen aikaan saksan taito oli eräänlainen ammatti. Sai lukea ja kääntää kirjoja, joita muut eivät ymmärtäneet (ja joita tuolloin pidettiin arvossa), ja saksasta kääntäville myös maksettiin paremmin kuin ranskasta tai jopa englannista kääntäville. Ehkä nykyään tilanne on sama kiinaa tai venäjää taitavilla. Oli miten oli, sitä joko kääntää saksasta tai valmistuu yliopistosta, yhtä aikaa niitä ei voi tehdä. Kääntäminenhän tarkoittaa sitä, että istuu kotona säällä kuin säällä, tekee työtä tohveleissa ja oppii siinä sivussa monenlaisia asioita. Miksi siis käydä luennoilla?

Olin puhtaasta velttoudesta päättänyt kirjoittautua opiskelemaan saksaa. Minun ei tarvitsisi paahtaa, tuumailin, minähän hallitsin jo kaiken. Aineen arvostetuin opettaja oli tuolloin professori Di Samis, jonka oli rakentanut kotkanpesänsä, kuten opiskelijat sitä kutsuivat, rapistuneeseen barokkirakennukseen. Sinne noustiin leveitä portaita ylös, kunnes tultiin suureen halliin. Toisella puolella oli Di Samisin laitos, toisella aula magna, kuten professori sitä suurellisesti kutsui, luentosali, johon mahtui viitisenkymmentä opiskelijaa.

Laitokselle sai tulla vain tohvelit jalassa. Niitä oli sisäänkäynnin edessä assistentteja ja paria kolmea opiskelijaa varten. Jos jäi tohveleita, joutui odottamaan vuoroaan oven ulkopuolella. Kaikki oli puunattua ja vahattua, luulen että seiniä reunustavat kirjatkin. Ja myös

vanhat, kelmeäkasvoiset assistentit, jotka olivat ikuisista ajoista odottaneet vuoroaan saada professuuri.

Luentosalissa oli korkea holvikatto ja vihreälasiset goottilaiset ikkunat (en käsitä miksi, barokkirakennuksessa). Tiettyyn aikaan, eli neljätoista minuuttia yli täystunnin, professori Di Samis lähti laitokselta. Metrin päässä hänen takanaan käveli vanhin assistentti ja kahden metrin päässä seurasivat nuoremmat assistentit, siis alle viisikymmenvuotiaat. Vanha assistentti kantoi professorin kirjoja, nuoret nauhuria – viisikymmentäluvun lopulla nauhurit olivat vielä valtavan isoja, vähän kuin Rolls-Royceja.

Di Samis kulki kymmenen metrin matkan laitokselta luentosaliin aivan kuin etäisyys olisi ollut kaksi kertaa pidempi: hän ei kävellyt suoraan vaan kaartaen, piirtäen paraabelin, tai ehkä ellipsin, ja hoki ääneen »no niin, no niin», sitten hän astui luentosaliin, istui eräänlaiseen korkeaan pulpettiin, ja olisi melkein voinut odottaa että hän aloittaisi: Kutsukaa minua Ismaeliksi.

Vihreän ikkunalasin lävitse siivilöityvä valo loi hänen pahanilkisesti hymyileviin kasvoihinsa kalmanhohtoisen sävyn. Hän odotti kunnes assistentit napsauttivat nauhurin päälle ja aloitti: »Toisin kuin kunnioitettu kollegani professori Bocardo hiljattain esitti...» ja sitten hän puhua pulputti kaksi tuntia.

Vihreästä valosta tuli minulle vetisen unelias olo ja saman näin assistenttien silmissä. Tunsin heidän kärsimyksensä. Kahden tunnin kuluttua, kun me opiskelijat

jo parveilimme ulos, professori Di Samis käski kelata nauhan takaisin alkuun, laskeutui korokkeelta, istui demokraattisesti ensimmäiselle riville assistenttiansa vie-reen, minkä jälkeen he kuuntelivat yhdessä uudelleen koko kahden tunnin luennon professorin nyökkäillessä tyytyväisenä keskeisinä pitämissään kohdissa. Ja huom- matkaa, että kurssi käsitteli Lutherin *Raamatun* kään- nöstä. Hilpeyden huippu, totesivat opiskelutoverini ty- pertynein ilmein.

Toisen vuoden lopulla, käytyäni luennoilla hyvin har- voin, rohkenin ehdottaa että kirjoittaisin tutkielman Heinen ironiasta (pidin lohduttavana runoilijan mie- lestäni sopivan kyynistä tapaa käsitellä onnetonta rak- kautta – valmistauduin näin omiin rakkauksiini): »Voi teitä nuoria», Di Samis sanoi masentuneena, »te haluatte heittäytyä suin päin aikalaiskirjailijoihin...»

Valaistuksenomaisesti tajusin, että tutkielmasta Di Samisin kanssa ei tulisi mitään. Sitten mieleeni muis- tui nuorempi, säkenöivän älykkäänä pidetty professori Ferio, joka oli perehtynyt romantiikkaan ja sitä ympär- röivään aikakauteen. Mutta vanhemmat opiskelutove- rini varoittivat, että Di Samis olisi joka tapauksessa tut- kielmani toinen opposentti, joten minun ei kannattaisi lähestyä professori Feriota virallista tietä, sillä Di Samis saisi kuulla siitä ja vihaisi minua ikuisesti. Minun täy- tyisi toimia ovelammin, niin että näyttäisi siltä kuin Fe- rio olisi itse pyytännyt minua tekemään tutkielman hä- nen ohjauksessaan, jolloin Di Samis kantaisi kaunaa

Feriolle eikä minulle. Di Samis vihasi Feriota siitä yksinkertaisesta syystä, että oli myöntänyt tälle professorin. Yliopistomaailmassa (siihen aikaan, mutta luultavasti vielä nykyäänkin) asiat olivat päinvastoin kuin muualla maailmassa: pojat eivät vihanneet isiään vaan isät poikiaan.

Ajattelin, että minun olisi helppo lähestyä Feriota jollakin Di Samisin kuukausittain järjestämistä vierailijaluennoista, joihin osallistui monia hänen kollegoitaan, sillä hänen onnistui aina saada puhujiksi tunnettuja tutkijoita.

Mutta toisin kävi: luentoa seurasi väittely, jota opettajat hallitsivat, sitten kaikki poistuivat, sillä puhuja oli kutsuttu syömään La Tartarugaan, seudun parhaaseen ravintolaan, jonka tyyli oli 1800-luvun puolivälistä ja tarjoilijat hännystakeissa. Reitti kotkanpesästä ravintolaan kulki ensin leveään pylväskäytävän läpi, sitten ylitettiin vanha kuuluisa aukio, käännyttiin kulmasta erään mahtavan rakennuksen kohdalla ja ylitettiin toinen, pienempi aukio. Pylväskäytävällä luennoija käveli vakinaisten professoreiden ympäröimänä ja heistä kahden metrin päässä seurasivat dosentit, näistä kahden metrin päässä assistentit ja sitten, kohtuullisen etäisyyden päässä opiskelijat. Historiallisella aukiolla opiskelijat jättäytyivät joukosta, monumentaalisen rakennuksen kohdalla assistentit, dosentit ylittivät vielä pienen piazzan mutta hyvästelivät seurueen ravintolan ovelta, josta astuivat sisään vain vieras ja professorit.

Niin professori Ferio ei koskaan saanut tietää olemassaolostani. Ja olin muutenkin jo kyllästynyt yliopistomaailmaan ja lakannut käymästä kursseilla. Käänsin kuin robotti, mutta on otettava vastaan mitä tarjotaan, ja niin muunsin Danten jalolle kielelle kolmiosaisen teoksen, joka käsitteli Friedrich Listin roolia *Zollvereinin*, Saksan tulliliiton, synnyssä. Lienee helppo ymmärtää, miksi sen jälkeen lopetin saksasta kääntämisen, mutta opiskelua oli silloin jo myöhäistä jatkaa.

Ongelma on se, ettei ajatusta tahdo hyväksyä: sitä uskottelee itselleen suorittavansa vielä joskus kaikki tentit ja kirjoittavansa loppututkielman. Ja kun elättelee mahdottomia toiveita, on jo luuseri. Sitten kun tajuua asian, antaa vain mennä.

Aluksi sain yksityisopettajan paikan Engadinissa, opetin saksalaista poikaa, joka oli liian tyhmä käymään koulua. Oivallinen ilmasto, sopivasti yksinäisyyttä, ja sinnittelin toimessa vuoden, sillä palkka oli hyvä. Sitten eräänä päivänä pojan äiti lähestyi minua kapealla käytävällä ja antoi ymmärtää olevansa valmis antautumaan (minulle). Hänellä oli ulkonevat hampaat ja hennot viikset, ja minä tein kohteliain sanankääntein tietäväksi, etten ollut hänen kanssaan samoilla linjoilla. Kolme päivää myöhemmin sain potkut, koska poika ei edistynyt.

Sen jälkeen elätin itseni kynäilemällä erilaisia tekstejä. Olin ajatellut, että avustaisin sanomalehtiä, mutta sain vastakaikua vain muutamasta paikallislehdestä,

joille kirjoitin arvosteluja maaseututeattereiden ja kiertelevien seurueiden esityksistä. Ehdin myös laatia muutaman lantin tähden arvostelun eräästä avausnumerosta vakoiltuani kulissien takaa niukkoihin merimiesasuihin pukeutuneita tanssijattaria, ihasteltuani heidän selluliittiaan ja seurattuani heitä maitokauppaan ja illalliselle, jolla he nauttivat maitokahvia ja – elleivät olleet aivan puilla paljailla – kananmunan voisilmän kera. Siinä yhteydessä sain myös ensimmäiset seksuaaliset kokemukseni erään laulajattaren kanssa luvattuani mainita hänen nimensä suopeaan sävyyn – Saluzzon paikallislehdessä, mutta se riitti hänelle.

Minulla ei ollut kotiseutua, asuin eri kaupungeissa (Milanoon tulin vasta Simein kutsusta), oikoluin vedoksia ainakin kolmelle kustantamolle (yliopistokustantamoille, ei koskaan suurille taloille), ja yhdelle niistä kävin läpi tietosanakirjan hakusanoja (piti tarkistaa päivämäärät, teosten nimet ja niin edelleen) – kaikki työtä, jonka myötä hankin itselleni hirvittävän sivistyksen, Paolo Villaggioa lainatakseni. Häviäjillä, samoin kuin itseoppineilla, on aina laajempi tietämys kuin voittajilla, sillä jos haluaa voittaa, pitää perehtyä vain yhteen asiaan eikä tuhlata aikaa muihin; oppineisuuden ilo on varattu häviäjille. Mitä enemmän ihminen tietää, sitä kehnommin hänen asiansa ovat menneet.

Muutaman vuoden omistauduin pelkästään käsi-kirjoituksille, joita sain kustantamoista (toisinaan jopa suurista), sillä niihin tulee paljon käsikirjoituksia joita

kukaan ei halua lukea. Sain viisituhatta liiraa käsikirjoitukselta, loikoilin päivät pitkät vuoteella ja luin kii-vaaseen tahtiin, sitten laadin parin sivun arvion hioen sarkasmiani tuhotakseni pahaa-aavistamattoman kirjailijan, ja kustantamossa kaikki olivat helpottuneita voidessaan ilmoittaa, että valitettavasti heillä ei ollut mahdollisuutta ja niin edelleen. Julkaisematta jäävien kirjojen lukemisesta voi tulla ammatti.

Tällä välin Annan kanssa kävi niin kuin kävi. Sen kokemuksen jälkeen en uuden epäonnistumisen pelosta ole enää osannut (tai tosissani halunnut) kiinnostua kenestäkään naisesta. Seksiä olen harrastanut terapeutisessa mielessä, muutama satunnainen seikkailu ilman rakastumisen vaaraa, yksi yö ja kiitos näkemiin, se oli oikein mukavaa, ja jokunen maksullinen kohtaaminen silloin tällöin, jotta himo ei pääse yltymään pakkomielleeksi (tanssijattaret olivat tehneet minut immuuniksi selluliitille).

Muutoin uneksin ihan samasta kuin kaikki luuserit: että kirjoittaisin jonakin päivänä kirjan, josta saisin rahaa ja kunniaa. Oppiakseni kuinka suureksi kirjailijaksi tullaan toimin jopa »neekerinä» (tai haamukirjoittajana, kuten nykyisinä poliittisesti korrekteina aikoina sanotaan) erälle dekkaristille, joka ylittääkseen suurempiin myynteihin puolestaan käytti amerikkalaista kirjailijanimeä niin kuin spagettiwesternien tähtinäyttelijät. Mutta oli mukavaa tehdä työtä varjossa, kahden esiripun takana (toisen henkilön ja toisen nimen suojissa).

Dekkarin kirjoittaminen toisen nimissä oli helppoa, ei tarvinnut kuin matkia Chandlerin tai pahimmillaan Spillanen tyyliä; mutta kun sitten yritin luoda jotain omaa, huomasin että kuvaillessani jotakin tai jotakuta lainasin vaistomaisesti taiteesta: en osannut sanoa, että joku käveli kirkkaana ja kuulaana iltapäivänä vaan että hän kulki »Canaletton taivaan alla». Sittemmin tajusin, että myös D’Annunzio teki niin: ilmaistaakseen, että eräällä Costanza Landbrookilla oli tiettyjä avuja, hän kirjoitti että nainen oli kuin Thomas Lawrencen maalauksesta; Elena Mutista hän sanoi, että tämän kasvopiirteet muistuttivat nuoren Moreaun profiileja, kun taas Andrea Sperelli toi hänen mieleensä tuntemattoman herrasmiehen muotokuvan Galleria Borghesessa. Niinpä romaanin ymmärtääkseen olisi pitänyt mennä selailemaan lehtikioskeissa myytäviä taidehistorian vihkosia.

Jos D’Annunzio oli huono kirjailija, se ei tarkoittanut että minunkin olisi pakko olla. Vapautuakseni siteeraamisen paheesta päätin lopettaa kirjoittamisen kokonaan.

Elämäni ei siis ole ollut hääppöistä. Ja nyt yli viisikymmenvuotiaana sain Simein tarjouksen. Miksikäs ei? Yhtä hyvin voisin kokeilla sitäkin.

Mitä minä nyt teen? Jos pistän nenäni ovesta ulos, olen hengenvaarassa. Minun kannattaa pysyä sisällä – ehkä he odottavat tuolla ulkona, että lähden asunnostani. Ja minähän en lähde. Keittiössä on vielä monta

keksipakettia ja purkkilihaa. Eilisillalta jäi puolikas pullo viskiäkin. Niillä pärjään päivän kaksi. Kaadan lasiin tilkan (ja ehkä myöhemmin vähän lisää, mutta vasta ilta-päivällä, sillä aamupäivällä juominen tyhmistää) ja yritän palata ajatuksissani tämän seikkailun alkuun. Eikä tarvitse edes tarkistaa asioita levykkeeltä, sillä ainakin tällä hetkellä kaikki on mielessäni erittäin kirkaana.

Kuolemanpelko herättää muistot eloon.

**SATIIRI JOUKKOVIESTIMESTÄ,
JOLLE TIEDONVÄLITYS ON TOISSIJAISTA JA
TOTUUDEN VÄÄRISTELY ARKIPÄIVÄÄ**

MILANO, 1992.

Sanomalehti, joka uutisten ja analyysin sijaa keskittyy kiristykseen, loanheittoon ja halpahintaisiin sensaatioihin.

Vainoharhainen toimittaja, joka kirjoittaa uusiksi toisen maailmansodan jälkeisen historian vähintäänkin epäilyttävän salaliittoteorian valossa. Keitoksessa kiehuvat äärioikeistolainen salaseura, pahamaineinen vapaamuurariloosi, vallankaappaussuunnitelma, CIA, terroristit, harhautukset, verilöylyt, epäsuhtainen romanssi ja Mussolinin ruumis. Kun toimittaja myöhemmin löytyy kuolleena syrjäiseltä kujalta, joutuvat lehden tekijät kyseenalaistamaan muutakin kuin ammatilliset periaatteensa.

Mikä on totta ja mikä kieroutunutta sepitettyä?
Voiko journalismiin luottaa? Mikä on lukijan vastuu?

#kirja

WWW.KIRJA.FI



9 789510 412862

84.2

ISBN 978-951-0-41286-2

